

te wachten van een reglement van orde voor de gemeentelijke samenkomsten.

W. E. ENGELKES.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

Geachte Redactie,

Verleden week las ik in uw nummer van 23 Juni i.l. (ik ben met de lectuur van onze bladen wat ter achter, ook al ten gevolge van de drukten der eerste verhoofmaanden), welnu in dat nummer las ik onder de rubriek „Zending en Evangelisatie“, een artikel „Minder juist“. Ik word daarin onderhanden genomen wegens overdrifting, tastbare onjuistheden, enz. Ik heb den redacteur J. D. W. reeds geschreven dat hij zich ditmaal erg vergist heeft, en het opschrift „Minder juist“ zeer wel past op den inhoud van zijn artikel. Natuurlijk zal J. D. W. deze zaak wel recht zetten.

Mag ik de gelegenheid waarnemen om naar aanleiding van dat artikel iets in het midden te brengen?

Ie. Het is mij, onjuist geoordeeld, dat onze teruggekeerde zendingsmensen te weinig van zich laten hooren. Ik meen, dat Dr Bakker gedurende zijn verlof vele gewaardeerde adviezen gegeven heeft, en zich meermalen heeft laten hooren. Hetzelfde geldt van Dr Merklijn, Dr v. Andel, Dr Offringa, die gedurende de laatste jaren in Holland zijn geweest. Het zou me niet moeilijk vallen, te bewijzen dat sommigen hunner te veel van zich hebben laten hooren.

2e. Een in onze kringen zeer geacht oud-zendingsarts zei me, toen ik met hem over mijn aamstaand verlof sprak: „onze in Holland terugkeerende zendingsmensen moesten bij aankomst in het vaderland eerst eens een medisch advies vragen over de wijze, hoe ze 't best hun verlofsjijd zullen doorbrengen“. Ik heb ze in Indië zien terugkeeren nog vermoed en afgemat van het werk, in Holland verricht. Het lijkt wel wat royaal, een heel jaar verlof te hebben, maar voor de meeste zendingsarbeiders is het heel erg noodig. En het is, op zijn zachtst gezegd, „minder juist“, hen uit hun tent te lokken. Men gunne hun de rust, en geloof dat het hun vaak eenige moeite kost, allerlei uitnodigingen om zendingsbijeenkomsten te leiden of het Woord te bedienen in vacante kerken, te moeten afwijzen. Trouwens als alles, wat bovengenoemde mannen in hun verlofsjijd met grooten ijver presteerden, onopgemerkt is gebleven, verwacht men niet dat van mij „de victorie beginnen zal“.

3e. Hierbij nog een meer persoonlijke uiting. Waarom — zoo vraag ik mij af — mag van mij niet geëischt worden, dat ik kennis neem van wat „De Heraut“ en „De Reformatie“ schrijven? Het antwoord op die vraag kan ik maar niet vinden. Acht J. D. W. dat we in Indië onze Hollandsche bladen niet kunnen begrijpen? Of dat we daar geen belangstelling hebben voor den strijd, in Holland gevoerd? Ik geloof, dat we allen in Indië ons naar vermogen op de hoogte stellen van wat de vooraanstaande bladen hier te zeggen hebben. Als we dat niet geregeld deden, zouden we voor de taak, die we ginds te verrichten hebben, zeer onvoldoende toegerust zijn.

Ik vermoed, dat J. D. W. zijn artikel wat al te haastig heeft opgesteld. Het is te begrijpen; want er valt hier zoo ontzaglijk veel te doen. Doch eenige voorzichtigheid zij hem beleeft aanbevolen.

Met dank voor de plaatsing.

Achtend,

Uw dw.

L. NETELENBOS,
Mission. Pred.

Heemstede, 13 Juli 1923.

N.B. Wat punt 1 en 2 betreft: Dr N. vocht tegen windmolens; uit mijn artikelje blijkt toch voldoende, dat ik met „teruggekeerde“ zendelingen niet bedoelde zendelingen „met verlof“. Met zijn opmerkingen over deze laatste categorie van personen ga ik natuurlijk accoord.

En wat punt 3 aangaat: dr N. haalt uit deze opmerking, wat er niet in geleed is. Het schijnt mij toe, dat zijn vragen van een geprikkeldheid blijken geven, die mij er toe nopen het zwijgen erop toe te doen.

Voor de aanbeveling om voorzichtig te zijn, ben ik dankbaar; men kan nooit voorzichtig genoeg zijn.

Wel opmerkelijk, dat punt 4 ontbreekt, waarin dr N. eens op de zaak zelf, waar het om ging, moest zijn ingegaan!

J. D. W.

PERS-SCHOUW.

Een vraag aan een vriend.

Altijd origineel en dus frisch, schrijft Dr Sjabbé Datema in „De Wachter“ aan zijn vriend Sufridus. Waar hij kritiek maakt op de voorgestelde liturgie, namelijk, dat de gemeente niet direct in de stemming is om schuld te belijden, zou ik hem echter willen vragen, of de gemeente dan wel dadelijk in de stemming is om een schuldbelijdenis te zingen, b.v. wanneer Dr Datema aan het begin van den dienst opgeeft: Ps. 130:1, en 2?

Nu is mijn vraag in allen ernst Sufridus: Zou men dan reeds de stemming, de heilige stemming, de mentaliteit (om eens een modewoord te gebruiken) mogen aanwezig achten, welke zoo noodig is om een woord te hooren als dit: Allen, die opricht berouw hebben over hun zonden en toevlucht nemen tot den eenigen Zaligmaker Jezus Christus, verkondig ik de vergeving der zonden in

gelijk onderwerp minder gelukkig noemen. Zij bewijzen de belangrijkheid van zulk een onderwerp in onzen veel-bewogen tijd, en leggen dit artikel als zijnde minder „actueel“ spoedig ter zijde. Ik geloof, dat hier een misverstand in het spel is; de geheele bedoeling van mijn artikel is juist aan te toonen, dat het onderwerp wel degelijk van groote beteekenis is, ook en vooral in den tegenwoordigen tijd.

Ik vermoed, welke de bezwaren zijn, die tegen de keuze van mijn onderwerp zullen worden ingebracht. „De vorm“, wil men onder ons graag hooren, „is van weinig beteekenis; het komt aan op den inhoud.“ God ziet het hart aan; Hij hecht weinig waarde aan den uiterlijken vorm. Ook de Zoon des menschen had geen uiterlijke gedaante of heerlijkheid. Heeft Hij niet Zijn banvonnig geslingerd tegen de schoon-gepleisterde graven, — tegen hen, die het buitenste van den drinkbeker reinigden en van binnen waren vol venijn?

Ik spreek dit alles niet tegen, maar heb toch ernstige bedenkingen tegen dergelijke argumenten, zooals straks nog nader zal blijken.

Ik wilde eerst den kring wat wijder trekken, en ter inleiding iets zeggen over de „vormen“ in het dagelijksch en maatschappelijk leven; straks gaan wij dan den cirkel weer vernauwen, en keeren wij terug tot ons onderwerp.

Wij spreken in het dagelijksch leven van omgangsvormen. Deze vormen zijn onmisbaar, en zijn er zelfs voor hem, die ze totaal negeert; want ook hij moet omgaan met menschen, en doet dat in zekere vormen, hoe primitief en ongecultiveerd deze overigens ook zijn mogen!

De vorm is dus onmisbare voorwaarde voor samenleving. Ja, in nog algemeener en in wijsgeerigen zin gesproken is de vorm voorwaarde voor alle werkelijkheid. Al wat in de werkelijkheid is, heeft een vorm; inhoud, materie op zichzelf zonder vorm of gestalte is voor ons iets ondenkbars. Voor een wijsgeer als Aristoteles was dan ook de ware werkelijkheid te zoeken in den zuiveren vorm, in God, terwijl de materie op zichzelf alle „mogelijkheden“ in zich bevatte, die daar in verwezenlijkt werden door inwerking van den vorm.

Dit is een echt Grieksche gedachte. De Grieken, die naar schoonheid smachtenden, hadden open oog voor den schoonen vorm; zij hebben dezen vorm tot op 't hoogst gecultiveerd in de heerlijke zuiverheid van hun beeldhouwkunst.

Al onze uitingen in woorden, gebaren of daden laten zich onmiddellijk omvatten en grijpen door den vorm, die zelfs de eerste voorwaarde is voor elke uiting. Alles wat wij buiten ons plaatsen, zien wij onmiddellijk in een bepaalden vorm buiten ons; en een plan, dat, zooals wij ons plegen uit te drukken, nog geen vasten „vorm“ gekregen heeft, is nog voor geen verwezenlijking vatbaar.

Nu is het de vraag, of deze vorm van zóó weinig beteekenis is, dat wij hem mogen verwaarloosen. Mogen wij, wanneer wij ons uiten in den vorm van het woord, woord- en zin-vorm verwaarloosen, bijv. door slordige uitspraak of door onordelijken „rammelenden“ zinsbouw? Ik geloof het niet, al was het alleen maar om het feit, dat al zulke ongerechtigden zich wreken. Iemand, die slordig spreekt, heeft geen macht over zijn gehoor, — zal het niet tot enthousiasme bewegen voor zijn denkbeelden, — en wat 't allergerste is, hij geeft aanleiding tot misverstand, waarvan de gevolgen niet te overzien zijn.

Zoo wreket zich het opzettelijk verwaarloosen van den vorm.

Ik kom al dichter bij. Wij hebben onze „omgangsvormen“; schrikken wij niet van het woord! Hebben wij die te verwaarloosen?

Geheel negeeren kunnen wij ze niet, zooals we reeds zagen. Als ze er dan moeten zijn, is er dan niet alle aanleiding om voor zoo iets noodzakelijks een meer dan voorbijgaande belangstelling te toonen?

Juist het innig verband tusschen vorm en inhoud, moet ons tot nadenken stemmen. Voor velen is dit verband te loor gegaan, en ik geloof, dat het hieraan te wijten is, dat de vorm al meer in sommige kringen zijn beteekenis ging verliezen en ten slotte als geheel bijkomstig beschouwd werd.

Ook waar het de omgangsvormen betreft spreekt het feit alleen, dat het noodig is boeken daarover het licht te doen zien, voor zichzelf. Het wijst er op, dat er is „something rotten“ in onze beschaving.

Trouwens het woord „beschaving“ alleen reeds is een hoogst oppervlakkig weinig-zeggend woord. Hoeveel meer diepgang heeft een Latijnsch woord als „erudite“; uit het ruwe uithalen, ontbolsteren! Vergelijk daarmee nu ons slappe woord „beschaven“; met de schaaft ergens over heen gaan, blijkbaar om de „ruwe kantjes“ er af te slijpen!

Hier is zoek geraakt het besef, dat ware bescha-

ving niet van buiten af haar beslag krijgt, maar van binnen uit moet groeien! Al wat leeft groeit van binnen uit, maar een dood stuk hout wordt van buiten af met de schaaft bewerkt!

Deze verkeerde opvatting, die in het leelijke woord „beschaving“ reeds aan den dag treedt, is nu de oorzaak van de geringschaffing van allen uiterlijken vorm. Beschouwt men de omgangsvormen als zinledige mooi-doenerij, dan zouden ze ook inderdaad uit den boeze zijn.

Worden ze van buiten af den mensch opgeplakt en aangeleerd, dan is het zoo iets onwaarsachtigs, dat we hoe eer hoe liever onze samenleving van dit kwaad dienen te bevrijden.

Het slaat er echter anders mee.

Ware „beschaving“ uit zich spontaan in den „goeden vorm“. Deze echte „beschaving“ is niet afhankelijk van rijkdom of andere uiterlijke omstandigheden (hoewel deze zeer zeker kunnen meewerken, maar uitsluitend dan, wanneer de aanleg aanwezig is), maar is iets geheel innerlijks.

Natuurlijk kan deze aanleg ontwikkeld en tot ontplooiing gebracht worden, maar de mogelijkheid moet in elk geval aanwezig zijn. Hoe vaak zien we immers, dat menschen, die ruimschoots in de gelegenheid waren zich te ontwikkelen tot waarlijk-beschaafde menschen, het niet verder gebracht hebben dan tot een zekere oppervlakkige moeizaam-veroverde welgemanierdheid, waarvan de onwaardigheid en schamelheid onmiddellijk in het oog valt, — terwijl men in een omgeving, waar men zoo iets allerminst verwachtte, vaak getroffen wordt door een wellevendheid, die in haar ongekunsteldheid en spontaniteit des te aantrekkelijker is.

Met deze geheele uitweiding bedoelde ik dus dit: de „vormen“ ook in den omgang van menschen onderling zijn niet van onwaarde, maar hebben wel degelijk een dieper beteekenis.

Evenals de kleeding, wanneer ze niet al te onpersoonlijk is, eenige aanwijzing kan geven omtrent het karakter van den mensch, die ze draagt, zijn de goede vormen (voorzoover ze tenminste zinvol zijn, en geen willekeurige bepalingen) de uiterlijke kenteekenen van innerlijke beschaving.

Is het nu in het maatschappelijk leven, waar we alleen maar met menschen te maken hebben, ongewenscht en uit praktisch oogpunt gezien bovendien nog nadeelig den „goeden vorm“ te verwaarloosen, hoeveel te meer geldt dit in ons kerkelijk leven, waar we behalve met menschen, ook nog met God te doen hebben!

Heel veel van wat wij zooeven zeiden, kan regelrecht toegepast worden op ons kerkelijk leven; zelfs is de vorm op dit terrein van nog dieper beteekenis!

Realiseeren wij ons, wat het samenzijn der gemeente in haar openbaren eeredienst beteekent. Hier is het geen ontmoeten van menschen onderling, maar een ontmoeting van God en de gemeente! Ik geloof, dat het noodig is hierop allen nadruk te leggen, omdat onze godsdienst oefeningen wel eens den indruk geven, dat dit besef aan het kwijnen is. Men schijnt om allerlei bijkomstige redenen samen te komen, bijv. om een „goed spreker“ te hooren.

Ik concludeer dat hiernit: het valt mij op, dat allerlei gewoonten, die in een vergaderlokaal op haar plaats zijn, op brutale wijze onze kerken zijn binnengedrongen. Ik zal maar een paar dingen noemen: de lijst is lang niet volledig, en kan zonder veel moeite nog aangevuld worden.

Vóór den dienst nemen wij de gelegenheid te baat den tijd te korten met hinderlijk praten, waarbij men dikwijls anderen in zijn onmiddellijke nabijheid stoort in hun gebed. Zelfs wanneer de dienst begonnen is, probeeren wij nog wel eens, als wij de kans schoon zien, onzen buurman iets in het oor te fluisteren. Het hinderlijk beweeg en de rumoerigheid vermindert eerst, naarmate het den predikant gelukt zijn gehoor te „boeien“. Gelukt dit niet, dan worden houdingen aangenomen, die minder aesthetisch zijn naarmate ze „gemakkelijker“ zijn!

Hoe geheel anders zou het zijn, wanneer we eens werkelijk allen te zamen leefden in het besef van Gods tegenwoordigheid, die beloofd heeft in het midden te zijn, waar men in Zijn Naam vergaderd is.

Wij weten wel eens geen raad met ons „figuur“, wanneer wij ons in het dagelijksch leven moeten bewegen in kringen, die de onze niet zijn, maar wij weten wel raad wanneer wij ons moeten stellen voor Gods aangezicht.

Waar is ook hier het geneesmiddel te zoeken? Ook hier weer mogen wij geen vormen van buiten aan ons kerkelijk samenzijn opleggen, maar zij moeten spontaan geboren worden!

Zoo min als men in het maatschappelijk leven gehaat is met het boek voor „goede vormen en beschaafde manieren“, evenmin is hier heil

Onder de betere
fabrikaten
behoort

HET HOFBERG-ORGEL

door zijn hooge
muzikale eigenschappen
tot den eersten rang.

Firma A. DE ZEEUW (N. G. Klijn)
Rosestraat 42a - Rotterdam